

Анатолій Можаровський

МІЖ БЕРЕГАМИ

Київ
2015

**ББК 83.3(4Укр)
М74**

Можаровський А.І.

М74 Між берегами. *Повість*. — К.: ВПЦ
«Київський університет», 2015. — 128 с.
ISBN

“Між берегами” — повість про формування особистості, становлення людського “я”, водночас це й історія пошуку української ідентичності.

ББК 83.3(4Укр)

*Відповідальний редактор
Михайло МАЛЮК*

*В оформленні книги використані фото
Михайла МАЛЮКА*

ISBN

© Можаровський А.І., 2015.
© Малюк М.М.
передмова, 2015.
© Урбанська С.Г.,
художнє оформлення,
2015.

У ПОШУКАХ ЛЮБОВІ

Повість Анатолія Можаровського “Між берегами” побудована як монтаж записів із щоденників різних років. Такий композиційний прийом дає змогу вести розповідь у двох часових вимірах, ми бачимо героя повісті паралельно у двох вікових категоріях: дитиною, підлітком і в поважних літах чоловіком.

Літературна структура повісті, що виявляється вже на рівні мови (епізоди дитинства подано українською, доросле життя — російською) символізує характерне роздвоєння української людини радянського і, особливо, пострадянського часу.

Дитинство — час, коли все що, відбувається, відбувається вперше — любов, приязнь, перші друзі, перша закоханість, біль образи і гіркота несправедливості... Дитинство — це ще й питома український світ, свій, рідний, по родинному прихильний до тебе; тут усі знають один одного, готові радо прийти на допомогу: толокою поставити нову хату, виорати города

вдові, пригостити свіжиною сусідів. Дитина підсвідомо вбирає в себе типову поведінку старших, моральні принципи, досвід предків, тобто досвід органічного життя. Ліричний герой повісті сприймає минуле як таке, що не тільки було до нас, а й є в нас — у колективному позасвідомому: це відчуття родини, відчуття мови, відчуття Батьківщини — малої (родина, рідне село і його люди) і великої — для нього це завжди Україна (народ, держава), — навіть у ті часи, коли офіційно вона була лише складовою частиною імперії, що іменувалась СРСР.

Та був ще й інший світ, той, поза межами села... Його представники — уповноважені з району і області, фінінспектори, міліціонери, секретарі та інструктори райкому — постійно наїздили до села, влаштовували розноси, карали штрафами, лякали тюрмою... А що говорили здебільшого іншою мовою — російською — ще посилювали інакшість того, позасільського, світу. Це був світ чужий, загрозливий, а то й відверто ворожий. Він лякав. Розуміючи, що росте і за кілька років змушений буде йти в той страшний і незрозумілий світ, ліричний герой повісті наївно

просить маму поїти його настоями таких трав, щоб він завжди лишався дитиною...

Це сприйняття дитиною “інакшості” невідомого світу, його ворожості у трактуванні Анатолія Можаровського має далеко глибший зміст: мова тут про два способи буття у світі, дві екзистенційні ситуації, які людина розвиває упродовж усієї історії — священне і мирське. Загалом уся творчість Анатолія Можаровського власне й є спробою дослідження морального вибору, який щодня мусить робити людина: йти шляхом духовного вдосконалення чи вдовольняти буденні стереотипні імпульси людського “я”.

Людина християнської культури, релігійна людина живе у двох часових вимірах: це, кажучи мовою сучасної філософії, “історичне теперішнє” і “священний час”, час в якому народився і жив Ісус, час освячений його проповідництвом, його муками, його смертю на хресті і воскресінням. Саме цей час і є для християнина виходом з мирського життя: виконуючи волю Господа, живучи за Його Заповідями він отримує доступ до спасіння, до життя вічного.

Для релігійної людини так само і простір не є однорідним: він складається з розривів, тріщин, існують частини простору, якісно відмінні від решти частин. “Не зближайся сюди! — застерігає Господь Мойсея. — Здійми взуття своє з ніг своїх, бо це місце, на якому стоїш ти, — земля це свята!” (Вихід. 3, 5.). Отже, є священний простір, могутній, значущий, джерело життя і родючості, захищений від іншого, не святого, позбавленого структури і впорядкованості, простору. Невідома, чужа, не заселена “своїми” територія належить непевному і ворожому “хаосу”. Незалежно від розміру своєї рідної території — країни, міста, села чи будинку — релігійна людина постійно відчуває потребу жити в цілісному і впорядкованому світі, захищеному від зовнішнього хаосу, що несе руйнування і смерть. Оскільки “наш світ” створений Богом, то противники, що нападають на нього, ототожнюються з ворогами Бога, демонами. Атака на наш світ — це помста диявола, який повстав проти творіння Бога і намагається його знищити. Вороги належать силам хаосу. Кожен зовнішній напад, війна, руйнування міста, села, будинку — рівнознач-

не поверненню в хаос. Кожна перемога над нападником повторює взірцеву перемогу Бога над дияволом.

Анатолій Можаровський влучно передав інтуїтивне розуміння дитиною двовірності часу: зовні його ліричний герой живе звичним життям сільської дитини, грається з однолітками, рибалить, допомагає мамі в господарстві, але насправді реальний для нього світ у мріях, у прочитаних книжках; це його ідеал, взірєць, за яким він конструює своє майбутнє, готує себе до подвигу у тій, іншій, частині простору, що за межами його села. За А.Можаровським, і дитинне розуміння двовірності простору також тотожне розумінню простору релігійною людиною і полягає в усвідомленому протиставленні святого простору історичному теперішньому, при цьому тільки він (святий простір, у даному випадку село ліричного героя) є реальним, справді існуючим.

“Між берегами” — повість про формування особистості, становлення людського “я”, водночас це й історія пошуку української ідентичності поколінням, що народилося і більшу частину свідомого життя перебувало в полоні нерозчленованості ко-

лективного буття, притаманного міфу про “нову суспільну єдність — радянський народ”. Загалом повість А.Можаровського доводить, що справжній художник може взяти довільно маленький шматочок людського життя і побачити в ньому життя цілого покоління у всіх його проявах.

Для Анатолія Можаровського селянство — колыска культури, скарбниця спокійної природної мудрості, глибокий і приязний життєвий досвід, розуміння і відчуття прекрасного, досконалість і краса побутових речей, сільськогосподарського реманенту, що визнані світом як унікальне ужиткове мистецтво.

“Між берегами”, а ще більше раніша його повість “Ліксандр” — гімн селянству і анафема ниції і безсовісній практичності, жорстокості, політичній демагогії, бісівству та істерії сучасного пострадянського світу.

Українець завжди ставився до землі шанобливо, з особливою любов’ю і повагою. Вона для нього — Божа земелька, земля-годувальниця, земля-матір. Він і кожен нову владу оцінював за її ставленням до землі і головного її дару — хліба. Пригадую, моя бабуся Лисавета якось розказувала:

— Мені одинадцять виповнилось, як ця,

як її... слабода прийшла (революцію бабуса називала не інакше "як ця слабода"). І почалось... Шайки од села до села матаються, заникують по дворах, комори трусять. Білі, зелені, червоні — чорт там їх розбере! Дивився на них батько, дивився та й каже: "Ні в кого із них правди нема, доню..." — "А то ж чого, тату?" — "Зерно коням додолу сиплють! Де ти бачила, щоб хазяїн хоч зернину у багно впустив? У ворок кілька жмень одміряє й на морду коняці почепить. А ці нахазяйнують..."

За останнє століття були дві масштабні спроби знищити селянство: перша — сталінська колективізація, кривава, жахливо макабрична, з голодомором і людоїдством, мільйонами людських жертв, — виявилась не зовсім вдалою, село вижило, зберегло свою ідентичність, давало хліб і до хліба. Як не гірко визнати, добили його остаточно вже в незалежній Україні. Під гучні гасла і заклики до реформ спадкоємці кривавих колективізаторів прибрави до рук дорогу сільськогосподарську техніку, продали за безцінь худобу з тваринницьких комплексів, порожні корівники розібрали вже самі вчорашні колгоспники, що враз стали нікому не потрібними жебраками. Їм,

правда, вділили земельні паї, що кілька років заростали бур'янами, а потім і їх видурили, нібито в довгострокову оренду.

Тисячі гектарів золотих українських чорноземів заростають сьогодні бур'янами, а ті, що обробляються, цинічно гроблять постійними посівами технічних культур: соняшника, рапсу, геномодифікованої кукурудзи. Головне — гроші! Після нас, хоч потоп!

Невже цього не бачить нова українська влада?

Хто зна, може й не бачить...

Із-за шестиметрових бетонних мурів розкішних маєтків у Кончі-Засні, Пущі-Водиці чи Карпатських горах не дуже то й розгедиш, що там росте, приміром, на Полтавщині, Вінниччині чи навіть під Києвом. На столі он все, що не забагнеш, бефи-не хочу. На подвір'ї басейни, газони, штучний дощик з артезіанської свердловини денно іночно хлюпотить. Травичка соковита, зелена, аж око ріже, навіть скошена не гниє...

А Україна у вогні. Палають ліси, горять поліські болота, вали несамовитого полум'я котяться забуф'яненими полями, перекидаються на людські оселі. Йдуть за димом будинки, гинуть люди, пропадає дичина, задихаються у чаду міста і села.

Попересихали річки й озера, немає води в колодязях. Посуха, скажете. А чи ж тільки? Як тут не згадати Шевченкове: “село неначе почорніло, неначе люди подуріли”. Коли це селянин, замість прибрати з городу пересохлий бур’ян, чиркав сірником? Найменше, його б вважали несповна розуму, а ще б і штраф добрячий наклали. Усе йшло в діло: перед копанням картоплі косили картоплиння, сушили, в’язали в снопи, взимку з нього різали січку, годували худобу. Луг був виголений мов щокі гусафа перед парадом — навіть кущі і озера обжинали на підстилку. А запалити колгоспну стерню? Тут уже не штрафом, тюрмою пахло... Сьогодні це повсюдна практика. Людям наче мало війни на Донбасі і вони заходилися випалювати самі себе. Чим не апокаліпсис?

Ліричний герой повісті, в якому безперечно вгадується сам автор, усе життя шукав довершеності і любові. Помилявся, грішив. Його, як і кожного з нас, кидало між берегами...

Та він переміг.

Знайшов і довершеність, і любов...

Любов до Бога і Його Любов.

Михайло МАЛЮК

На Майдане в феврале 2014 года спецподразделениями МВД была расстреляна Небесная сотня — безоружные демонстранты — по чьему приказу не известно и по сей день.

Началась война на Донбассе.

Российский спецназ совместно с местными бандитами и маргиналами (и не только) захватывали при помощи пятой колонны из компартии и партии регионов город за городом.

Власть Украины ничего не предпринимала. Говорили: тронем, Путин в Киев придёт.

Крым уже был в России.

Его украинская постмайданная власть вдала без единого выстрела. Большую роль сыграла “юли-люли”, то ли в подтанцовке другу Путину, то ли по недалёкости ума.

Год идет война, которую почему-то называют «антитеррористической» операцией. За это время погибли шесть тысяч украинцев, пятнадцать тысяч ранено.

Сколько погибло российских зомбирован-